

INTERNRAPPORT CERTEC, LTH NUMMER 2:1999

Bodil Jönsson, Gunilla Knall

En sedelärande historia

—

om Änglapottans väg från idé till produkt

 Certec

Centrum för rehabiliteringsteknisk forskning
Lunds tekniska högskola

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Bakgrund	3
Vändpunkten	6
Sens moral 1	7
Sens moral 2	7
Bilaga 1: Certecs första mönsterskyddsbevis	8
Bilaga 2: Svenskt produktblad	10
Bilaga 3: Från en utställning	11

Sammanfattning

Antag att följande situation föreligger:

- Många människor har ett omfattande behov av ett visst hjälpmedel
- Det finns en god prototyp
- Prototypen har provanvänts och utfallit till belåtenhet

Man kan tycka att hjälpmedlet ifråga då borde gå som på räls från idé till produkt. Ja, ingenting borde egentligen kunna hindra en exploatering. Den något nedslående sens moralen av denna berättelse kring *Änglapottan/Certec-flaskan, en kisseflaska för sängliggande kvinnor*, är att ovanstående villkor inte är tillräckliga för en exploatering. Upptill dem måste *åtminstone* ett av nedanstående tilläggsvillkor vara uppfyllda:

1. Att en entreprenör gör prototypen och produkten till sin och helhjärtat ägnar sig åt den
2. Att en stor beställare lägger en order för egen del och helst samtidigt utvecklar ett civilt Bofors-tänkande¹.

I detta fallet var det till sist en entreprenör som dök upp.

Nyckelord: Certec-flaskan, exploatering, entreprenör, hjälpmedel, kisseflaska, prototyp, provanvändning, Änglapottan

¹ I analogi med att Bofors och andra motiverade viss vapenexport med att Sverige inte hade råd med egna vapen om man inte också exporterade, skulle t.ex. en region kunna utveckla en hjälpmedelsexport (inhemsk och internationell) och därigenom bättre tillgodose det egna områdets människor.

Bakgrund

Varenda dag, många gånger per timme också i ett litet land som Sverige, finns det kvinnor som behöver kissa men inte själva kan ta sig till toaletten. Orsaken kan vara tillfällig (så som det är för t.ex. nyopererade) eller mer permanent (omfattande rörelsehinder, yrsel, etc.). Många skulle vilja klara sig själva i denna situationen – ett önskemål som är i allra högsta grad rimligt. Kruxet har varit att hjälpmedel saknats. Bäckan är på gränsen till omöjligt att hantera själv.

I mitten på 1980-talet började Tage Plym, bandagemästare på bandageverkstaden på Lunds Lasarett, och Ingvar Jönsson, hjälpmedelstekniker, Rehabiliteringskliniken i Lund, att fundera på någon sorts urinuppsamlare för sängliggande kvinnor, och under 1987 gjorde Ingvar Jönsson en första prototyp med form efter en avgjutning som han gjort på ett kvinnligt bäcken. Drygt 10 provexemplar tillverkades mer eller mindre för hand i polypropenplast.

Provanvändarna var allmänt positiva. Ingvar Jönsson hade vid det laget börjat arbeta deltid med anknytning till Certec och hyste förhoppningar om att Certec skulle kunna hjälpa till att lansera den alltmer utvecklade kisseflaskan för kvinnor. Certec var visserligen en forskningsenhet, dvs inte något tillverkande eller försäljande företag (eller ens primärt inriktat specifikt på prylutveckling), men verksamheten var under uppbyggnad, och det verkade rimligt att det inom Certecs växande nätverk skulle kunna finnas någon som ville bli försäljande entreprenör för ”Certec-flaskan” och beställare för en tillverkning.

Ingvar Jönsson

Certec hjälpte till med medel för finjusteringar, demonstrationer vid otaliga Certec-informationstillfällen och provanvändningar. Det visade sig att intresset var t.o.m. större än vi från början trott. Men det hjälpte inte – jag, Bodil, började redan år 1989 att halvt misströsta och uttryckte det ungefär som så att "fast det gått 200 år sedan Franska Revolutionen hör det uppenbarligen fortfarande inte till de mänskliga rättigheterna för kvinnor att de skall kunna få ligga i sängen och kissa". Även Certecs försök verkade bli meningslöst – ingenstans gick det att hitta de rätta kanalerna till dem som ville ta på sig att göra en produkt som nådde ända fram till slutanvändarna.

Vi hade vid det laget (och sedan allt framgent) provat ett antal av de vägar som föreföll rimliga: Handikappinstitutet, Apoteksbolaget, några företag i hygienbranschen. Överallt hade utvecklingen gått i stå – hela tiden av mer eller mindre irrelevanta anledningar. Den 30 december 1991 mönsterskyddades flaskan i Certecs namn, och i samma veva gjordes ett avtal med Samhall Pile om överlåtelse av produkträttighet. Detta innehöll en klausul om att rättigheten skulle återgå till Certec om någon produkt inte fanns på marknaden inom 12 månader. Och precis så blev det – än en gång och trots troligen goda avsikter blev överhuvudtaget ingenting gjort, rent praktiskt.

Ären hade gått, och ären fortsatte att gå. Certec-flaskan följde med Gunilla Knall, informationsansvarig på Certec i alla informationssammanhang. Bodil Jönsson, tog vid föreläsningar och olika överläggningar allt som oftast Certec-flaskan som ett exempel: ett exempel på att behov på hjälpmedelsområdet inte med någon automatik blir uppfyllda, även om de

- 1) omfattas av många (det är det där med varannan damernas)
- 2) försetts med en utformad och utprovad prototyplösning (Certec-flaskan)
- 3) saknade oöverstigligen ekonomiska trösklar. Certec erbjöd vem som helst att ta över Certec-flaskan och det gratis bara vederbörande åtog sig att göra den tillgänglig. På försålda exemplar ville sedan Certec ha en närmast symbolisk procentuell ersättning.

Egentligen borde vi ha gett upp för länge sedan vid det laget. Alla tecken tydde på att något rimligen måste vara fel – att Certec-flaskan var oanvändbar, att behovet inte fanns, eller att något annat var genuint fel. Hur skulle man annars tolka att det som vi "visste" var rätt och bra inte föreföll locka varken möjliga storbeställare eller branschen till någon aktivitet?

Var stod vi? Jo, Tage Plym och Ingvar Jönsson hade identifierat behovet och gjort en första ansats. Ingvar hade vidareutvecklat prototypen. Gunilla Knall hade informerat och demonstrerat. Det hade också Bodil Jönsson som samtidigt hade dokumenterat och vidareutvecklat tankar om att det borde finnas också en möjlighet som denna utöver:

- Att någon kommer och hjälper en att gå till toaletten
- Att någon kommer och hjälper en att sitta upp så att man kan kissa på en sängpotta
- Att man får ett bäcken under stjärten och kan bli liggande medan man kissar
- Att man måste ha blöjor

Också på lasarett och vårdhem skulle det kunna vara en fördel om man slapp ringa för hjälp varje gång man blev kissnödig. Man skulle kunna klara sig själv, ta sin Certec-flaska, kissa, ställa den ifrån sig och personalen kunde sedan bara ta den när de ändå kom.

Så tänkte vi och där stod vi med vår prototyp och vår världsbild som uppenbarligen inte delades av marknaden (vad nu denna är i detta sammanhanget) och beställarna, som föreföll oförmögna till andra initiativ än att hålla sig till redan befintliga möjligheter.

Ungefär så här har flaskan sett ut från första stund.

Vändpunkten

Vändpunkten kom i och med Isaac-projektets födelse hösten 1993. Också en kommissarie Maigret eller en Hercule Poirot borde ha svårt att förstå sambandet mellan en kisseflaska för kvinnor å ena sidan och en Isaac, en personlig elektronisk assistent avsedd för människor med kognitiva problem, å den andra. Lösningen är dock i verkligheten precis som i deckarvärlden: Sök människan!

Människan, den första länken från Certec, var en byråkrat från Stockholm och en av handläggarna i Isaac-projektet. När han besökte Certec såg han bl a Certec-flaskan på en hylla och fick höra dess historia. Han återberättade sedan denna i Stockholm för Margareta Hedin som bl.a. genom sitt arbete som barnmorska var väl förtrogen med situationer då kvinnor skulle vilja kissa liggande.

Många tillfälligheter löpte samman, och Margareta bestämde sig för att göra Certec-flaskan till sin. Hon gav den tillnamnet Änglapottan. Hon blev dess entreprenör, dess inledande demonstratris (hon visade själv ute på avdelningar hur flaskan skulle användas), dess finish:are, dess tillverkningsbeställare (inklusive successivt förbättrade verktyg), dess försäljare i Sverige och internationellt, dess internationella mönsterskyddare, dess produktbladsframställare (svenska, engelska och tyska), mm, mm. Margareta är egenföretagare, och Änglapottan är hennes enda produkt.

Sens moral 1

I Vad vi lärt oss av Isaac räknar vi upp ett antal lärdomar. En av dem är att behov inte alltid ger sig till känna bara för att de "finns"; ofta kan det behövas en demonstration av en lösning för att behovet skall bli synligt och uppmärksammat. I fallet Änglapottan räckte det inte ens med detta – allt stod och stampade tills entreprenören Margareta Hedin dök upp. Hon gjorde det enda rätta (precis som Certec hade gjort med sin del av kedjan): hon gjorde. Hon provade! Och hon fick se att idén bar, hela vägen, också som färdig produkt.

Sens moral 2

Inte ens i Certecs närmiljö av offentlig sektor fanns det en tillräckligt handlingskraftig entreprenörsanda för att tillverkning och användning av Certec-flaskan skulle rulla igång. Det kunde annars skett åtminstone fem år före det att ryktet om Certec-flaskan av en ren händelse nådde Margareta.

Vi ser numera tecken på att förändringar är på gång, åtminstone i Region Skåne. Låt oss därför inte moralisera mer över tidigare bristande entreprenörsanda utan bara hjälpa förändringarna på traven med en bra historia:

Det skulle byggas en bro mellan himlen och helvetet. Brons konstruktion förutsatte att man byggde från bägge sidor. Smådävlarna drog genast igång bygget från sin sida. Men de kunde se över till himlasidan och se att där hade man inte ens börjat.

Fan själv skickade över en mästerspion, som snart slokörad kom tillbaka.

"De har inte börjat än. De har inte ens börjat arbeta med brofästet!"

"Va?!", sa Fan själv. "Nämen, så kan det inte vara. Du måste ha sett fel!"

"Icke. Och förresten förstod jag genast jag kom dit varför de inte börjat. Vi kunde räknat ut det själva redan från början – *det kommer ju inga entreprenörer till himmelen!*"

Så kan det vara, dvs. så har det varit inom offentlig sektor. Ganska entreprenörslöst. Men då blir det heller inga Änglapottor.

Bilaga 1: Certecs första mönsterskyddsbevis

KONUNGARIKET SVERIGE

MÖNSTER NR

50 959

PATENT- OCH REGISTRERINGSVERKET

HAR MED STÖD AV MÖNSTERSKYDDSLAGEN AV DEN 29 JUNI 1970
DENNA DAG TAGIT IN OMSTÅENDE MÖNSTER I MÖNSTERREGISTRET

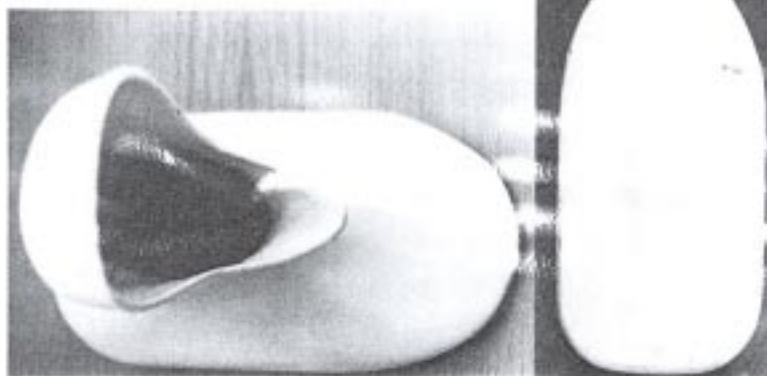
STOCKHOLM DEN 30 december 1991

A handwritten signature in cursive script, appearing to read 'Sirpa Sori', is written over a horizontal line.

Sirpa Sori

TAN AVGIFT

M ans nr 90-2123

VARA: Urinuppsamlare CI. 23-02

INNEHAVARE: Lunds universitet, Centrum för rehabiliteringsteknik,
CERTEC LTH, Box 118, 221 00 Lund, SE

HÖNSTERSKAPARE: Ingvar Jönsson, Lomma, SE

ANSÖKNINGSDATUM: 1990-10-04

ALLMÄNT TILLGÄNGLIG: 1991-03-18

KUNGJORD: 1991-10-02

M 861/1991

Nr 50 959 registrerad 1991-12-30 M 1178/1991

Att iaktta beträffande förnyelse av mönster.

Mönsterregistrering gäller under fem år, räknat från ansökningsdagen, och kan på begäran förnyas för ytterligare två femårsperioder. Varje sådan period löper från utgången av föregående period. Ansökan om förnyelse görs skriftligen hos Patent- och registreringsverket (PRV) tidigast ett år före och senast sex månader efter utgången av löpande registreringsperiod. Inom samma tid skall förnyelse- och tilläggsavgifter inbetalas annars avslås ansökningsen.

Upplysningar om avgifternas storlek m.m. kan erhållas hos PRV:s mönsterenhet, telefon 08-782 25 00.

Bilaga 2: Svenskt produktblad

CERTEC®-flaskan

Urinflaskan för sängliggande kvinnor

- Inga tunga lyft
- Skonsam för patienten
- Anatomiskt utformad
- Inget spill
- Rengörs i spolen
- Går att klara själv

Placera flaskan mellan benen, så att flasköppningen täcker underlivet. Se till att det sluter tätt. Ligg med raka eller böjda ben. Håll flaskan på plats. Hög hygienisk kvalitet.

Beställning och information:
Margareta Hedin
Leg. barnmoerska
Box 613, 182 16 Danderyd
Telefon/fax 08/755 25 36

Fakta
Miljövänlig polypropen
Rymmer 700 ml
Vikt 120 gr
Höjd 18 cm
Till att kokas
Mösterstyckad

Bilaga 3: Från en utställning

Rapporten utgår från en speciell produkt, Änglapottan, och analyserar dennas 10-åriga väg från idé till tillgänglig produkt.

Slutsatsen är att det – utöver ett verkligt behov och en god lösning – behövs antingen en engagerad entreprenör, som ägnar sig helhjärtat åt produkten, eller en större beställare. Annars kommer idén inte från prototyp till produkt.

Certec är en forsknings- och utbildningsenhet inom Institutionen för designvetenskaper vid Lunds tekniska högskola. Framst via Internet gör vi en stark satsning på "Certecmärkt" information.

Centrum för
rehabiliterings-
teknisk forskning,
Lunds tekniska högskola

Certec, LTH
Box 118
221 00 Lund

John Ericssons väg 1,
V-huset
223 63 Lund

046 222 46 95

046 222 44 31

certec@certec.lth.se

<http://www.certec.lth.se>

Vi är ca 20 anställda och har en årsomsättning på omkring 10 miljoner kronor. Basanslag kommer huvudsakligen från Region Skåne och LTH. Projektmedel får vi t ex från KK-stiftelsen och ett flertal andra bidragsgivare. En speciell Certec-fond är under uppbyggnad.

INTERNRAPPORT CERTEC, LTH NUMMER 2:1999

ISRN CERTEC-IR-99/2-SE

ISSN 1101-9956

MARS 1999

Bodil Jönsson, Gunilla Knall
En sedelärande historia –
om Änglapottans väg från idé till produkt